

O‘ZBEKISTONDA “DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK” IJTIMOIIY-SIYOSIIY MODELINING BUGUNGI HOLATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Ziyoev Iftixor Akmalovich

O‘zMU tadqiqotchisi

E-mail: dilm79@inbox.ru, Mobil: +998901866106

Annotatsiya

Ushbu maqola O‘zbekistonda “davlat-xususiy sheriklik” (davlat-xususiy sheriklik) ijtimoiy-siyosiy modelining hozirgi holati va uning samaradorligini oshirish yo‘llarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Davlat-xususiy sheriklik modeli mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga salmoqli hissa qo‘shish maqsadida davlat va xususiy sektorning birgalikda harakat qilishini ko‘zda tutadi.

Maqolada davlat-xususiy sheriklik modeli bo‘yicha amalga oshirilayotgan loyihalarning hozirgi holati, ularning ijtimoiy va iqtisodiy ta’siri, hamda mavjud muammolar va to‘siqlar ko‘rib chiqiladi. Tahlil davomida davlat-xususiy sheriklik loyihalarining amalga oshirilishidagi asosiy muammolar, jumladan, huquqiy va me‘yoriy bazaning etishmasligi, moliyaviy resurslarning cheklanganligi va davlat idoralari bilan xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikning samaradorligini oshirish uchun zarur bo‘lgan chora-tadbirlar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: davlat-xususiy sheriklik, Ijtimoiy-siyosiy model, davlat va ishbilarmonlik munosabatlari, Xususiy sektor, Moliyaviy mexanizmlar, Loyiha boshqaruvi, Rag‘batlantirish

THE CURRENT STATE AND WAYS TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF THE SOCIETY-POLITICAL MODEL OF PUBLIC-PARTNERSHIP IN UZBEKISTAN

Iftikhar Akmalovich Ziyoev

Researcher, National University of Uzbekistan

O‘zMU tadqiqotchisi

E-mail: dilm79@inbox.ru, Mobil: +998901866106

Abstract

This article is devoted to the analysis of the current state of the socio-political model of "public-private partnership" in Uzbekistan and ways to improve its efficiency. The model of public-private partnership implies joint actions of the public and private

sectors to make a significant contribution to the economic and social development of the country.

The article examines the current status of projects implemented under the public-private partnership model, their social and economic impacts, as well as existing problems and obstacles. It will analyze the main problems in the implementation of public-private partnership projects, including the lack of legal and regulatory framework, limited financial resources and measures needed to improve the effectiveness of cooperation between public institutions and the private sector.

Keywords: public-private partnership, socio-political model, public-business relations, private sector, financial mechanisms, Project Management, stimulation

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ" ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА" В УЗБЕКИСТАНЕ

Зиёев Ифтихар Акмалович

Исследователь Национального Университета Узбекистана

O'zMU tadqiqotchisi

E-mail: dilm79@inbox.ru, Mobil: +998901866106

Аннотация

Данная статья посвящена анализу текущего состояния социально-политической модели "государственно-частного партнерства" в Узбекистане и путей повышения ее эффективности. Модель государственно-частного партнерства предполагает совместные действия государственного и частного секторов с целью внесения существенного вклада в экономическое и социальное развитие страны.

В статье рассматривается текущее состояние проектов, реализуемых по модели государственно-частного партнерства, их социальные и экономические последствия, а также существующие проблемы и препятствия. В ходе анализа будут проанализированы основные проблемы реализации проектов государственно-частного партнерства, включая отсутствие правовой и нормативной базы, ограниченность финансовых ресурсов и меры, необходимые для повышения эффективности сотрудничества между государственными учреждениями и частным сектором.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, социально-политическая модель, государственно-деловые отношения, частный сектор, финансовые механизмы, управление проектами, стимулирование

KIRISH VA DOLZARBLIGI

O'zbekistonda davlat va ishbilarmonlik munosabatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy strategiyasi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, tadbirkorlikni rivojlantirish, sarmoyaviy muhitni yaxshilash, davlat va xususiy sektor hamkorligini kengaytirishga qaratilgan turli tashabbuslarni o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik (DXSH) modeli mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish jarayonida muhim rol o'ynayotgan yangi yo'nalishlardan biridir. Ushbu model davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlik o'rnatish, resurslarni birlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani yaxshilashni ko'zda tutadi. DXSH orqali amalga oshirilayotgan loyihalar mamlakat iqtisodiyotining turli sohalarida, jumladan, transport, energetika, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa sohalarda muhim o'zgarishlar kiritishga xizmat qiladi.

Maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda O'zbekistonning tezkor rivojlanish sur'atlari va global iqtisodiy muhitda raqobatbardoshlikni oshirish zarurati davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlashni talab qiladi. DXSH modeli iqtisodiy o'sishning yangi manbalarini izlash, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va jamiyat ehtiyojlarini qondirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Shu bilan birga, DXSH loyihalarining samaradorligini oshirish, ularning amalga oshirilishida uchrayotgan muammolarni hal etish va amaliy tajribalarni to'plash zarurati mavjud.

Ushbu tadqiqot DXSH modelining O'zbekistondagi hozirgi holatini, mavjud muammolarni va samaradorlikni oshirish yo'llarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot natijalari DXSH amaliyotini yanada samarali va barqaror qilish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlarni ishlab chiqishda foydali bo'ladi. Maqolada keltirilgan tahlil va takliflar davlat organlari, xususiy sektor vakillari va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

METODLAR VA O'RGANILGANLIK DARAJASI

Ushbu maqolada DXSH modelining samaradorligini va hozirgi holatini tahlil qilish uchun bir qator ilmiy usullar qo'llanildi: DXSH modeliga oid mavjud ilmiy adabiyotlar, maqolalar, hujjatlar va xalqaro tajribalarni o'rganish orqali mavzuning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganildi. DXSH loyihalarini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan huquqiy va me'yoriy hujjatlar tahlil qilindi.

DXSH modeli bo'yicha ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar keng ko'lamda olib borilgan bo'lib, quyidagi asosiy yo'nalishlar o'rganildi:

Mamlakatda DXSH loyihalari bo'yicha amalga oshirilgan ishlar, ularning natijalari va hozirgi holati o'rganilgan. DXSH loyihalarining turli sohalarda qo'llanilishi va natijalari tahlil qilinib, yutuqlar va muammolar aniqlangan.

Nazariy asoslar: DXSH modeli bo'yicha nazariy asoslarga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar va boshqa adabiyotlar tahlil qilingan. Bu o'rganishlar DXSH

modelining kontseptual asoslarini, uning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirini tushunishga yordam beradi.

Huquqiy asoslar: DXSH loyihalarini amalga oshirishda huquqiy bazaning roli va ahamiyati o'rganilgan. O'zbekiston Respublikasining DXSH bo'yicha qabul qilingan qonunlari, qarorlari va boshqa hujjatlar tahlil qilingan.

TADQIQOT NATIJALARI

O'zbekistonda byurokratik to'siqlarni kamaytirish, tartibga solishni soddalashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada qulay muhit yaratish maqsadida iqtisodiyotni liberallashtirish choralari ko'rilmogda. Bu tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazish tartib-taomillarini soddalashtirish, ma'muriy yuklarni kamaytirish va raqobatni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Hukumat bozorga asoslangan raqobat va samaradorlikni rag'batlantirish maqsadida davlat korxonalarini xususiy sektorga o'tkazish maqsadida xususiylashtirish ishlarini boshladi. Bunga davlat aktivlaridan voz kechish va qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish kabi muhim tarmoqlarda bozorga yo'naltirilgan islohotlarni amalga oshirish kiradi.

O'zbekiston iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va iqtisodiyotini modernizatsiya qilish uchun mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga faol intilmoqda. Hukumat investitsiyalar uchun qulay siyosatni amalga oshirdi, jumladan, soliq imtiyozlari, investisiya kafolatlari, ustuvor tarmoqlarga investitsiyalarni rag'batlantirish maqsadida maxsus iqtisodiy zonalar tashkil yetishga alohida e'tibor qaratmoqda. Hukumat xususiy sektor tajribasi va infratuzilmani rivojlantirish, davlat xizmatlari va boshqa strategik loyihalarga sarmoya kiritish vositasi sifatida Davlat-xususiy sherikliklarni ilgari surmoqda. Bu o'zaro manfaatli infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, qurish va boshqarish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va biznes uchun ma'muriy to'siqlarni kamaytirish maqsadida tartibga soluvchi islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu litsenziyalash tartib-qoidalarini soddalashtirish, shaffoflikni oshirish va ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish uchun elektron hukumat tashabbuslarini amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Hukumat mamlakatning inson kapitali va mehnat unumdorligini oshirish uchun ta'lim, kasb-hunar ta'limi va malaka oshirishga sarmoya kiritishga ustuvor ahamiyat qaratmoqda. Bu sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaxshilash, umrbod ta'limni rivojlantirish va ta'lim dasturlarini sanoat yehtiyojlariga moslashtirishga qaratilgan say-harakatlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston maqsadli ijtimoiy siyosat va qashshoqlikni bartaraf yetish dasturlari orqali ijtimoiy farovonlikni rag'batlantirish va inklyuziv o'sishni ta'minlash tarafdori. Bu aholining zaif qatlamlariga ijtimoiy yordam, sog'liqni saqlash xizmatlari va uy-joy bilan ta'minlash, shuningdek, daromadlar nomutanosibligini kamaytirish uchun inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Hukumat barqaror

iqtisodiy rivojlanish uchun qulay muhit yaratish maqsadida boshqaruv mexanizmlarini kuchaytirish, shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish ustida ishlamoqda. Bu davlat boshqaruvini takomillashtirish, institutlarni mustahkamlash va qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan islohotlarni o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda davlat va ishbilarmonlik munosabatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy strategiyasi jadal va raqobatbardosh ishbilarmonlik muhitini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, samarali boshqaruv va ijtimoiy farovonlikni ta'minlagan holda inklyuziv o'sishga ko'maklashishga qaratilgan. Shu boisdan ham mazkur bobda O'zbekistonda "Davlat-xususiy sheriklik" ijtimoiy-siyosiy modelining bugungi holati va samaradorligini oshirish yo'llari hamda "Yangi O'zbekiston" g'oyasini amalga oshirishda daalatning biznes tuzilmalari bilan munosabatlarini rivojlantirish tendensiyalariga doir ilmiy xulosalar, taklif va tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilib olingan.

O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik ijtimoiy-siyosiy modelining joriy holati va samaradorligini oshirish asosiy vazifalarni hal qiluvchi hamda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik asoslarini kengaytiruvchi kompleks yondashuvni talab qiladi. Bunga yerishishning bir necha yo'li mavjud:

Davlat-xususiy sheriklikni tartibga soluvchi huquqiy va meyoriy bazani mustahkamlash barcha manfaatdor tomonlar uchun aniqlik, bashorat qilish va shaffoflikni ta'minlashi mumkin. Bu rollar, mas'uliyatlar va nizolarni hal qilish mexanizmlarini belgilaydigan keng qamrovli Davlat-xususiy sheriklik qonunlari, qoidalar va yo'riqnomalarini qabul qilishni o'z ichiga oladi. Y.V.Korablin "Ijtimoiy sheriklik siyosiy barqarorlikni ta'minlashga katta hissa qo'shishi mumkin va qo'shishi kerak. Rossiyada ushbu hodisaning shakllanishi va rivojlanishining tahlili ijtimoiy tinchlik va siyosiy barqarorlikka intilayotgan sheriklarning yeng muhim ijtimoiy manfaatlarining muvozanati va amalga oshirilishini ta'minlaydigan sifat jihatidan yangi turdagi munosabatlarni ko'rsatadi" [1].

Davlat-xususiy sherikliklar uchun mas'ul bo'lgan davlat idoralari salohiyatini oshirishga sarmoya kiritish va maxsus davlat-xususiy sheriklik bo'linmalarini tashkil yetish loyihalarini samarali ishlab chiqish, amalga oshirish va monitoring qilish uchun institusional salohiyatni oshirishi mumkin. Bunga davlat-xususiy sheriklik jarayonlarida ishtirok yetuvchi davlat amaldorlariga treninglar, texnik yordam va resurslarni taqdim yetish kiradi. Y.V. Korablin ta'kidlashicha, "Ijtimoiy sheriklikning rivojlanishiga sheriklik munosabatlarida ishtirok yetuvchi tashkilotlar ichidagi qarama-qarshiliklar, yagona muvofiqlashtiruvchi markazning yo'qligi va ko'pincha chet yel tajribasidan o'ylamasdan nusxa ko'chirish jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatmoqda" [1].

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini aniqlash, ustuvorlik qilish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish loyihalarni strategik maqsadlar, fizibilite va pul

qiymati asosida tanlanishini ta'minlashi mumkin. Bunga davlat-xususiy sheriklik loyihalarining hayotiyligi va barqarorligini baholash uchun jiddiy texnik-iqtisodiy asoslar, xavflarni baholash va foyda-xarajat tahlillarini o'tkazish kiradi.

Xatarlarni taqsimlash va kamaytirish uchun aniq asoslarni ishlab chiqish davlat-xususiy sheriklik loyihalari bilan bog'liq xavotirlar va noaniqliklarni bartaraf yetish uchun muhim ahamiyatga yega. Bu davlat va xususiy sheriklar uchun potensial risk va majburiyatlarni minimallashtirish uchun risklarni taqsimlash mexanizmlarini aniqlash, mustahkam shartnoma tuzilmalarini ishlab chiqish va risklarni boshqarish strategiyalarini amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Davlat-xususiy sheriklik jarayonlarida shaffoflik va hisobdorlikni rag'batlantirish manfaatdor tomonlar o'rtasida ishonch va ishonchni mustahkamlash uchun juda muhimdir. Bunga ochiq va raqobatbardosh xarid jarayonlarini ta'minlash, loyiha ma'lumotlarini oshkor qilish, jamoatchilik nazorati va javobgarlik mexanizmlarini o'rnatish kiradi.

Tegishli rag'batlantirish va moliyalashtirish mexanizmlarini ta'minlash xususiy sektorning davlat-xususiy sheriklik loyihalarida ishtirokini va sarmoyasini rag'batlantirishi mumkin. Bunga soliq imtiyozlari, subsidiyalar yoki daromadlarni taqsimlash tartibi kabi moliyaviy imtiyozlarni taqdim yetish, shuningdek, davlat-xususiy moliyalashtirish tuzilmalari, kredit kafolatlari yoki risklarni taqsimlash mexanizmlari orqali moliyalashtirishga kirishni osonlashtirish kiradi.

Manfaatdor tomonlarni jalb qilish va maslahatlar: manfaatdor tomonlarni, shu jumladan mahalliy hamjamiyatlarni, fuqarolik jamiyati tashkilotlarini va xususiy sektorni davlat-xususiy sheriklik loyihasining butun hayoti davomida jalb qilish konsensusni shakllantirish, tashvishlarni bartaraf yetish va loyihalarga yegalik va qo'llab-quvvatlashni rivojlantirishga yordam beradi. Bu mazmunli maslahatlashuvlar o'tkazish, fikr-mulohazalarni so'rash va loyihani rejalashtirish va qaror qabul qilish jarayonlariga manfaatdor tomonlarning hissasini kiritishni o'z ichiga oladi.

Davlat-xususiy sheriklik loyihalari samaradorligini, natijalarini va ta'sirini kuzatish uchun mustahkam monitoring va baholash mexanizmlarini yaratish muhim ahamiyatga yega. Bunga asosiy samaradorlik ko'rsatkichlarini ishlab chiqish, muntazam ravishda baholashni o'tkazish va qarorlar qabul qilish va loyihani amalga oshirishni yaxshilash uchun fikr-mulohazalardan foydalanish kiradi. Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali O'zbekiston davlat-xususiy sheriklik ijtimoiy-siyosiy modelining joriy holati va samaradorligini oshirishi, xususiy sektor investitsiyalari va innovatsiyalarini ochish va barqaror rivojlanish natijalariga yerishishi mumkin.

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda va dunyoda davlat va xususiy biznes o'rtasidagi hamkorlikdagi iqtisodiy muammolarni hal qilish yo'nalishidagi munosabatlarni

faollashtirish tendensiyasi kuchaymoqda. Shu bilan birga, davlatning funksiyalari va mamlakat ichida iqtisodiyotning ayrim tarmoqlarini davlat tasarrufidan chiqarish hamda globallashtirish sharoitida xususiy sektorning jahon iqtisodiyotiga ta'sirining tarqalishi va kengayishi bilan bog'liq vazifalar o'zgarmokda. Shu munosabat bilan bozor iqtisodiyotining normal faoliyat ko'rsatishining ajralmas sharti - bu biznes va davlat institutlari o'rtasidagi konstruktiv hamkorlikdir.

Zamonaviy tushunchada davlat va biznes o'rtasidagi sheriklik ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirish uchun davlat va xususiy kompaniyalar, banklar, xalqaro moliya tashkilotlari va boshqa institutlar o'rtasidagi institusional va tashkiliy ittifoqni anglatadi. Shu bilan birga, ma'lum bir dualizm kuzatilmoqda: davlat hech qachon milliy manfaatlar bilan bog'liq ijtimoiy funksiyalarini bajarishdan ozod bo'lmaydi, biznes esa, o'z navbatida, doimo ijtimoiy boylikni oshirish manbai bo'lib qoladi.

Shubhasiz, davlat va biznes sherikligining zamonaviy tushunchasi oddiy hamkorlikdan tashqariga chiqadi va umumiy maqsadlarga erishish, xususan, ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalarni amalga oshirishga qaratilgan yanada chuqur institutsional va tashkiliy ittifoqni nazarda tutadi.

“Davlat-xususiy sheriklik: siyosat va moliya tamoyillari” E. R. Yeskomb: Ushbu kitobda davlat-xususiy sheriklik (Davlat-xususiy sheriklik) to'liq ko'rib chiqilib, ularning tamoyillari, tuzilmalari va moliyaviy jihatlarini muhokama qilinadi. U davlat-xususiy sherikliklar keng qo'llaniladigan turli sohalarni, jumladan, infratuzilma, sog'liqni saqlash va ta'limni qamrab oladi [2].

Jan Shoul, Enn Stafford va Pam Stapletonning "Infratuzilma uchun davlat-xususiy sheriklik: siyosat va moliya tamoyillari": Infratuzilma loyihalariga alohida e'tibor qaratilgan ushbu kitob davlat-xususiy sheriklik tamoyillari va amaliyotlarini o'rganadi, hukumatlarning rolini ta'kidlaydi, xususiy kompaniyalar va loyihalarni yetkazib berish va moliyalashtirishda boshqa manfaatdor tomonlar [2].

Akintola Akintoye va Met Xyuz tomonidan tahrirlangan “Davlat-xususiy sheriklik: infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha amaliy tadqiqotlar”: Bu tahrirlangan jild butun dunyo bo'ylab infratuzilmani rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklikka turlicha yondashuvlarni ko'rsatuvchi amaliy tadqiqotlar to'plamini taqdim etadi. Unda bunday loyihalarni amalga oshirish bilan bog'liq muammolar va ilg'or tajribalar haqida tushunchalar berilgan [3].

"Davlat-xususiy sheriklikning siyosiy iqtisodi va kapitalning xalqarolashuvi" Simone R. Myuller: Ushbu kitob davlat-xususiy sheriklikning siyosiy iqtisodini, xususan, xalqaro kapital oqimlari kontekstida ko'rib chiqadi. U ushbu hamkorlikka global iqtisodiy tendentsiyalar va turli manfaatdor tomonlarning manfaatlari qanday ta'sir qilishini o'rganadi [4].

“Global kontekstda davlat-xususiy sheriklik: infratuzilmani rivojlantirishdagi rollar, modellar va amaliyotlar” Akintola Akintoye, Met Xyuz va Kristian X. Lorens tomonidan tahrirlangan: Yana bir tahrirlangan jild, bu kitob davlat-xususiy sheriklik bo'yicha global istiqbolni taqdim etadi, ularni muhokama qiladi. turli hududlar va sektorlarda infratuzilmani rivojlantirishdagi rollar, modellar va amaliyotlar [5].

Ushbu adabiyot manbalari davlat va biznes o'rtasidagi hamkorlikning institutsional va tashkiliy jihatlarini chuqurroq o'rganib, bunday hamkorlikni amalga oshirish bilan bog'liq tamoyillar, amaliyotlar va muammolar, xususan, infratuzilmani rivojlantirish kabi ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalar kontekstida tushuncha beradi.

Jahon amaliyotida keng ko'lamli ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni amalga oshirishda davlat va xususiy sektorning o'zaro samarali hamkorligiga ko'plab misollar keltirish mumkin. Ular, birinchi navbatda, shartnoma taraflari tomonidan qabul qilingan majburiyatlar soni bilan farqlanadi. Shunga ko'ra, tomonlardan biri qanchalik ko'p funksiya va vakolatlarni o'z zimmasiga olsa, loyihani amalga oshirishda uning ishtiroki qanchalik ko'p bo'lsa, bu munosabatlar modeli xususiylashtirish yoki milliylashtirish sxemasiga shunchalik o'xshaydi.

Iqtisodiyotning uzlyuksiz rivojlanishi innovatsion tuzilmalarni tashkiliy-iqtisodiy ta'minlash muammolarini birinchi o'ringa qo'yadi. Dunyodagi izchil o'zgarishlar va odamlarning tobora ortib borayotgan ijtimoiy talablari fonida olib borilayotgan zamonaviy makroiqtisodiy siyosat innovatsion faoliyatga yondashuvlarni, birinchi navbatda, real sektorni rivojlantirishda uning strategik rolini oshirish muammolarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. iqtisodiyotning. Bu voqelik takomillashib borayotgan bozor munosabatlariga mos ravishda innovatsion salohiyatdan unumli foydalanish, yangi ilg'or usullar va motivatsion mexanizmlarni qo'llashga bo'lgan talab ortib borishida o'z ifodasini topmoqda. Bundan tashqari, globallashuv jarayonlari ham innovatsion iqtisodiy o'sishni amalga oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodiyotlarning globallashuvi iqtisodiy hayotni baynalmilallashtirish jarayonining yangi sifat bosqichi sifatida kapitalning erkin harakatini cheklovchi to'siqlarni olib tashlaydi, jahon bozorining mustaqilligi va segmentatsiyasini kengaytiradi va shu orqali iqtisodiy o'sishga yordam beradi. Bu jarayonda innovatsion texnologiyalar va mahsulotlarning o'rni alohida ahamiyatga ega.

Ijtimoiy rivojlanishning innovatsion modeliga o'tishning shoshilinch zarurati bilan mavjud. Bir tomondan, innovatsion rivojlanish zamonaviy siyosiy jarayonlarning muhim omiliga aylanmoqda. Innovatsiya siyosiy institutlar tahlilining tarkibiy qismlaridan biriga aylanadi. Siyosiy boshqaruvning innovatsion texnologiyalari O'zbekistonda ham, xorijda ham siyosiy strateglar va davlat organlari vakillarining arsenaliga mustahkam kiritilgan. Bunday sharoitda innovatsiyalar to'g'risida siyosatshunoslik tushunchasini shakllantirish, innovatsion rivojlanish subektlarining asosiy turlarini o'rganish, innovatsion rivojlanish vositalarini

aniqlash, tasniflash va o'rganish zaruriyatga aylanadi. Bu bizning tanlagan mavzuimizning dolzarbligining nazariy jihatini.

Boshqa tomondan, jadal rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi innovatsion rivojlanish modeliga o'tish samaradorligini tasdiqlaydi. Jahon iqtisodiyotidagi inqirozga qaramay, innovatsion rivojlanish uzoq muddatli barqaror ijtimoiy rivojlanishning muhim omili bo'lib qolmoqda. O'zbekiston uchun innovatsion rivojlanishga o'tish mavzusi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Bunga iqtisodiy vaziyatning yomonlashuvi, haligacha hal etilmagan qator ijtimoiy muammolar va tashqi siyosat fonining o'zgarganligi sabab bo'lmoqda.

Jahon iqtisodiy inqirozi sharoitida bu masala ayniqsa dolzarb bo'lib bormoqda, chunki rivojlanishning innovatsion usuli davom etayotgan iqtisodiy tanazzulni va u bilan birga kelgan salbiy siyosiy tendensiyalarni bartaraf etish imkoniyati sifatida qaraladi. Bu omillar tanlagan mavzuimizning dolzarbligining amaliy tomonini aks ettiradi.

Zamonaviy iqtisodiyotning intellektual jarayonlarini boshqarish va rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosi bo'lib, u doimo innovatsiyalarni keng rivojlantirish, qo'llash va ulardan foydalanishga qaratilgan. Binobarin, resursga asoslangan iqtisodiy o'sishdan innovatsion iqtisodiy o'sishga o'tish va uning barqaror o'sishiga zamin yaratuvchi ilmiy-nazariy tamoyillarni takomillashtirish talab etiladi. Iqtisodiy o'sishning yangi innovatsion paradigmasi kommunikatsiya texnologiyalari, ichki va tashqi innovatsiyalar transferi, innovatsiyalar va intellektual mulk bozorini rivojlantirish kabi yangi rivojlanish modelini shakllantiradi..

Bunday sharoitda yuqori texnologiyali sohalarning rivojlanishi, inson kapitalining rolining oshishi, intensiv o'sish turiga o'tish, zamonaviy iqtisodiy tizimning mustahkamlanishi iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlari sifatida davlat tomonidan tartibga solish darajasini belgilab beradi. ilmiy-texnik salohiyati.

Iqtisodiyotning uzluksiz rivojlanishi innovatsion tuzilmalarni tashkiliy-iqtisodiy ta'minlash muammolarini birinchi o'ringa qo'yadi. Dunyodagi izchil o'zgarishlar va odamlarning tobora ortib borayotgan ijtimoiy talablari fonida olib borilayotgan zamonaviy makroiqtisodiy siyosat innovatsion faoliyatga yondashuvlarni, birinchi navbatda, real sektorni rivojlantirishda uning strategik rolini oshirish muammolarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi. iqtisodiyotning. Bu voqelik takomillashib borayotgan bozor munosabatlariga mos ravishda innovatsion salohiyatdan unumli foydalanish, yangi ilg'or usullar va motivatsion mexanizmlarni qo'llashga bo'lgan talab ortib borishida o'z ifodasini topmoqda. Bundan tashqari, globallashtirish jarayonlari ham innovatsion iqtisodiy o'sishni amalga oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodiyotlarning globallashtirish iqtisodiy hayotni baynalmilallashtirish jarayonining yangi sifat bosqichi sifatida kapitalning erkin harakatini cheklovchi to'siqlarni olib tashlaydi, jahon bozorining mustaqilligi va segmentatsiyasini kengaytiradi va shu

orqali iqtisodiy o'sishga yordam beradi. Bu jarayonda innovatsion texnologiyalar va mahsulotlarning o'rni alohida ahamiyatga ega.

Bizning fikrimizcha, mamlakatimizda erishilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy samaralar barqarorligini ta'minlash va oshirish maqsadida iqtisodiyotning real sektorini barqaror rivojlantirishda innovatsiyalarning rolini oshirishga ko'proq e'tibor qaratish hamda tegishli strategiyalarni ishlab chiqish zarur. Shu yo'nalishda ishlab chiqilgan va joriy qilingan. Bunday strategiyalarni yanada muvaffaqiyatli va samarali vektorda qurish uchun ushbu sohada to'plangan ilmiy va tajriba yutuqlarini yana bir bor tahlil qilish, tadbirkorlik salohiyatidan samarali foydalanishning mukammal iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish, barqaror rivojlanish modellarini ishlab chiqish, institusional islohotlarni chuqurlashtirish, investitsiyalar oqimini rag'batlantirish, real sektorni rivojlantirish strategik rejalashtirish doirasida amalga oshirilishi kerak. Zero, amerikalik olim R.Xizrich, "Tadbirkorlik o'z qiymatiga ega bo'lgan qandaydir yangi narsani yaratish jarayoni, tadbirkor esa buning uchun barcha zarur vaqti va kunini sarflaydigan, barcha moliyaviy, psixologik va ijtimoiy xavf-xatarni o'ziga olib, evaziga mukofot sifatida pul va erishilgan yutug'idan qanoatlanuvchi shaxs", [6] - deb ta'kidlatsdi.

Mamlakatning mavjud ishlab chiqarish salohiyatining salohiyatini oshirish va uning asosida barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun yetarli iqtisodiy resurslar mavjud.

Shu munosabat bilan milliy iqtisodiyot o'sishida innovatsion tuzilmalarning strategik rolini oshirish muammolarini o'rganish dolzarb bo'lib, dissertatsiyamiz tadqiqot mavzusining asosini tashkil etadi. Zamonaviy sharoitda O'zbekiston iqtisodiyotida modernizatsiya o'zgarishlarini amalga oshirishga yordam beradigan mexanizmlar va institutlarni yaratish alohida ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, O'zbekiston tovarlarining raqobatbardoshligini oshirish, ularni nazariy asoslash va chuqur o'rganish uchun O'zbekiston korxonalarining innovatsion faoliyatini faollashtirishni talab qiladigan ko'plab muammolar paydo bo'ladi. Ularni hal etishning qiyinligi shundan iboratki, mahalliy fanda innovatsion modelga o'tish strategiyalari haqidagi konseptual va nazariy g'oyalar endigina shakllana boshlagan va xorijiy tajribani moslashtirish zarur. Bunday sharoitda kichik va o'rta biznes qarorlar qabul qilishda va birinchi navbatda, biznes muhitining faoliyat ko'rsatish xususiyatlarini hisobga olgan holda o'z faoliyatining strategik yo'nalishlarini tanlashda jiddiy nazariy va amaliy yordamga muhtoj.

Davlat-xususiy sheriklik milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va o'sishining samarali mexanizmi hisoblanadi. Bu mexanizm orqali mavjud texnologiyalarni yangilash, yangi texnologiyalar va ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish uchun katta miqdorda investitsiyalar jalb etildi. O'zbekiston iqtisodiyotida davlat-xususiy sheriklikning muhim muammolarini hal qilish uchun yagona davlat

yondashuvini ishlab chiqish va rivojlantirish kerak. Shu o‘rinda ushbu yondashuvning asosiy yo‘nalishlari sifatida quyidagi yo‘nalishlarni alohida qayd etishni maqsadga muvofiq deb bilamiz:

- davlat-xususiy sheriklikning rivojlangan qonunchilik bazasini, zarur institusional va tashkiliy infratuzilmasini yaratish;
- strategiyani turli yo‘nalishlarda qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha davlatning maqsadli dasturlarini tayyorlash va amalga oshirish;
- Davlat-xususiy sheriklik institutini rivojlantirishga xizmat qiluvchi uzoq muddatli strategiyani tayyorlash va amalga oshirish;
- mamlakat va hududlarda siyosiy va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash;
- mamlakat va uning hududlari investitsion jozibadorligini yuqori darajada ta‘minlash, investitsiya faolligini rag‘batlantirish.

Mamlaktimizda davlat-xususiy sheriklik innovatsion loyihasini muvaffaqiyatli amalga oshirish umumiy davlat organlari ishtirokida mumkin. Ushbu organ davlat-xususiy sheriklik innovatsion loyihalarini ishlab chiqishning barcha bosqichlarida, loyihani amalga oshirish zaruriyatini aniqlash, taklif etilayotgan variantlarni baholash, loyihani texnik-iqtisodiy asoslash, tanlov tanlovini o‘tkazish va barcha bosqichlarida ishtirok etadi.

“Davlat-xususiy sheriklik” ijtimoiy-siyosiy modeli davlat sektori (hukumat) va xususiy sektor (biznes va nodavlat tashkilotlar) o‘rtasidagi hamkorlikni o‘z ichiga oluvchi boshqaruv va iqtisodiy rivojlanishning hamkorlikdagi yondashuvidir. Ushbu modelda ikkala sektor ham umumiy maqsadlarga yerishish, ijtimoiy muammolarni hal qilish va davlat xizmatlarini yoki infratuzilmani taqdim yetish uchun birgalikda ishlaydi.

“Davlat-xususiy sheriklik” ijtimoiy-siyosiy modelining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Umumiy mas‘uliyat: “Davlat-xususiy sheriklik”da davlat va xususiy sektor loyiha yoki dasturlarni rejalashtirish, moliyalashtirish, amalga oshirish va boshqarish uchun mas‘uliyatni taqsimlaydi. Bu umumiy mas‘uliyat har ikki sektordan resurslar, tajriba va innovatsiyalarni birlashtirishga imkon beradi.

Xatarlarni taqsimlash: “Davlat-xususiy sheriklik” loyihalari bilan bog‘liq xavflar davlat va xususiy sheriklar o‘rtasida ularning imkoniyatlari va rag‘batlantirishlari asosida taqsimlanadi. Xatarlarni bo‘lishish orqali Davlat-xususiy sherikliklar risklarni boshqarishni optimallashtirish va loyiha barqarorligini ta‘minlashga qaratilgan.

Innovatsion moliyalashtirish: “Davlat-xususiy sheriklik” ko‘pincha davlat-xususiy moliyalashtirish kelishuvlari, loyihalarni moliyalashtirish yoki daromadlarni taqsimlash shartnomalari kabi innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini o‘z ichiga oladi. Ushbu mexanizmlar xususiy sektor investitsiyalarini safarbar yetishga va cheklangan davlat resurslaridan samaraliroq foydalanishga yordam beradi.

Samaradorlik va mas'uliyat: "Davlat-xususiy sheriklik" ko'pincha xususiy sektor hamkorlarini natijalarni samarali va samarali bajarishga rag'batlantiradigan samaradorlikka asoslangan shartnomalar asosida amalga oshiriladi. Ushbu shartnoma tuzilmasi mas'uliyatni kuchaytiradi va loyihalar o'z vaqtida, byudjet doirasida va belgilangan sifat standartlariga muvofiq bajarilishini ta'minlaydi.

Moslashuvchanlik: "Davlat-xususiy sheriklik"lar loyihani ishlab chiqish, xarid qilish va amalga oshirishda moslashuvchanlikni taklif qiladi, bu yesa loyiha talablari va o'zgaruvchan sharoitlarga asoslangan holda sozlash imkonini beradi. Ushbu moslashuvchanlik "davlat-xususiy sheriklik"ga rivojlanayotgan yehtiyojlar, bozor sharoitlari va texnologik yutuqlarga moslashish imkonini beradi.

Davlat xizmatlarini ko'rsatish: Davlat-xususiy sherikliklardan transport, sog'liqni saqlash, ta'lim, suv va kanalizatsiya, yenergetika va telekommunikatsiyalar kabi keng ko'lamli davlat xizmatlari va infratuzilma loyihalarini taqdim yetishda foydalanish mumkin. Xususiy sektorni jalb qilish orqali hukumatlar xizmatlar ko'rsatishni yaxshilashi, muhim xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirishi va fuqarolarning umumiy hayot sifatini oshirishi mumkin.

Uzoq muddatli hamkorlik: "Davlat-xususiy sheriklik" ko'pincha davlat va xususiy sektor o'rtasidagi uzoq muddatli hamkorlikni o'z ichiga oladi, odatda bir necha yil yoki o'n yilliklarni qamrab oladi. Ushbu hamkorlik hamkorlik, ishonch va o'zaro tushunishni rivojlantiradi, bu yesa yanada muvaffaqiyatli loyiha natijalari va barqaror rivojlanishga olib keladi.

Umuman olganda, "Davlat-xususiy sheriklik" ijtimoiy-siyosiy modeli murakkab muammolarni hal qilish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish uchun davlat va xususiy sektorning kuchli tomonlarini ishlatadigan boshqaruv va rivojlanishga strategik yondashuvni ifodalaydi. Hamkorlik va innovatsiyalarni rag'batlantirish orqali Davlat-xususiy sherikliklar hamjamiyatlar va manfaatdor tomonlar uchun ijobiy ijtimoiy, iqtisodiy va yekologik natijalarga yerishish imkoniyatiga yega.

XULOSA

O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik modelidagi hamkorlikning hozirgi holati va samaradorlik omillari iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan "Yangi O'zbekiston" g'oyasini amalga oshirishning asosiy jihatlari hisoblanadi. tadbirkorlik va investitsiya muhitini yaxshilash. Davlat-xususiy sheriklik doirasidagi hamkorlikni rivojlantirish va mavjud muammolarni hal qilish bo'yicha qarashlar va yondashuvlarni uyg'unlashtirish uchun quyidagi jihatlarni hisobga olish kerak:

Davlat-xususiy sheriklikning joriy holatini baholash: O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklikning joriy holati tahlilini o'tkazish, jumladan, huquqiy bazani,

institusional mexanizmlarni, amalga oshirilayotgan loyiha va dasturlarni, shuningdek, hamkorlik ishtirokchilari duch keladigan muammolar va muammolarni baholash zarur.

Samaradorlik omillarini aniqlash: O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik samaradorligini belgilovchi asosiy omillarni aniqlash muhim ahamiyatga yega. Bular qonunchilikning shaffofligi va prognozliligi, moliyalashtirishdan foydalanish imkoniyati, infratuzilmani rivojlantirish, byurokratiya va korrupsiya darajasi, kadrlar malakasi va boshqalar bo'lishi mumkin. Shu boisdan ham O.A.Xasanov "O'zbekistonda davlat fuqarolik xizmatchilarining salohiyatini doimiy ravishda oshirib borish hamda ularda mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarni samarali amalga oshirish uchun zarur bilim, malaka va kompetensiyalarni qaror toptirish maqsadida kompetensiyalar modelini ishlab chiqish bo'yicha maxsus ilmiy loyihani amalga oshirish maqsadga muvofiq. Ushbu modeldan o'rin olgan kompetensiyalar kadrlarni tanlashda ham, ularning faoliyatini baholashda ham, kadrlar zaxirasini shakllantirishda ham, karyera modelini shakllantirishda ham, davlat fuqarolik xizmatchilarining malakasini oshirishda ham boshlang'ich asos va baholashning tayanch mezonini vazifasini bajarishi zarur" [7] deb hisoblaydi.

Investitsiyalar va tadbirkorlikni rag'batlantirish: davlat-xususiy sheriklik doirasida investitsiyalarni rag'batlantirish va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bo'yicha tadbirlar va vositalarni ishlab chiqish. Bunga tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq imtiyozlarini berish, innovatsiyalar va texnologik rivojlanishni qo'llab-quvvatlash hamda moliyaviy resurslardan foydalanishni ta'minlash kiradi.

Shaffoflik va boshqaruvni oshirish: davlat-xususiy sheriklik doirasida shaffoflik va boshqaruvni ta'minlash muhim, bu korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga yordam beradi. Bu faoliyat hisobotlarini nashr yetish, jamoatchilik va manfaatdor tomonlar bilan maslahatlashuvlar o'tkazish, loyiha samaradorligini monitoring qilish va baholash mexanizmlarini takomillashtirishni o'z ichiga olishi mumkin.

Institusional mexanizmlarni rivojlantirish: Davlat-xususiy sheriklikni boshqarishning institusional mexanizmlarini kuchaytirish, jumladan, hamkorlik loyihalarini muvofiqlashtirish va qo'llab-quvvatlash uchun mas'ul bo'lgan ixtisoslashgan agentliklar yoki qo'mitalar tashkil yetish, shuningdek, tartibga solish va xavflarni baholash mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga yega.

Barqarorlik va uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlash: Barqaror natijalarga yerishish uchun davlat-xususiy sheriklikning uzoq muddatli va barqarorligiga e'tibor qaratish lozim. Bu uzoq muddatli strategiyalar va harakatlar rejalarini ishlab chiqish, hamkor loyihalarning moliyaviy va operatsion barqarorligini ta'minlash, o'zgaruvchan shartlar va ehtiyojlarga muvofiq strategiyalarni muntazam yangilashni o'z ichiga oladi.

O‘zbekistonda davlat-xususiy sheriklik modeli bo‘yicha samarali hamkorlikni rivojlantirish, mavjud muammolarni hal qilish bo‘yicha qarash va yondashuvlarni uyg‘unlashtirish “Yangi O‘zbekiston” g‘oyasi doirasida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, investitsiya muhitini yaxshilash va mamlakatning barqaror rivojlanishini ta’minlash yo‘lidagi muhim qadamdir”.

Iqtiboslar/ References/Сноски

1. Кораблин Ю.В. Политика и бизнес в современной России: особенности взаимодействия: автореферат дис. ... кандидата политических наук. - Москва, 1999. - 27 с.
2. Yescombe, E. R. (2007). Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance. Amsterdam: Elsevier; Burlington, Mass.: Butterworth-Heinemann.
3. Viana, L. C., Sarmiento, J. M., Moreira, J. A., & Alves, P. (2021). The impact of public-private partnerships on public accounts: The Portuguese roads sector. *Financial Accountability and Management*, 37(3), 279-302. doi:10.1111/faam.12258
4. Mueller, D. C. (Ed.). (1983). *The Political Economy of Growth*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
5. Akintoye, A., Beck, M., & Kumaraswamy, M. (Eds.). (2015). *Public Private Partnerships: A Global Review*. Routledge.
6. Хизрич, Р., и Питерс, С. Предпринимательство, или Как завести собственное дело и добиться успеха. Москва: Прогресс-Универс, 1991.
7. Xasanov O.A. O‘zbekistonda siyosiy modernizatsiya jarayonlarida davlat kadrlar siyosatini rivojlantirish tendensiyalari. Fan doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent – 2022. -B.25.